

The book cover features a close-up photograph of several vibrant red maple leaves against a textured, muted green background. The leaves are in various stages of focus, with some in sharp foreground and others blurred in the background, creating a sense of depth. The overall aesthetic is natural and evocative.

Dick Verstegen

De tocht van het hart

Asoka

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

Dick Verstegen

De tocht van het hart

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

Eerste druk, februari 2011
© Asoka bv, Rotterdam 2011
Alle rechten voorbehouden

www.asoka.nl

Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort
Gedrukt op fsc-gecertificeerd papier.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/
of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever. *No part of this book
may be reproduced in any form by print, microfilm or any other
means without written permission of the publisher.*

ISBN 978 90 5670 257 1 | NUR 739

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

*Iets schrijven om het na te laten,
het is alleen maar weer
een nieuw soort droom:
wanneer ik ontwaak, besef ik dat
er niemand is om het te lezen.*
—Ikkyu Sojun (1394-1481)

*Maar er is één speerpunt die door kan
dringen waar zelfs de pen niet komen kan.
Dat is de zenwaarheid
van grote wijsheid en grote liefde.*
—Seung Sahn (1927-2004)

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

Dit boek draag ik op aan de vrouwen in mijn leven, in het bijzonder: Ellen, Branca (†2005), Marije, Jeska, mijn moeder (†2004), Djoeke, Maria. En voorts: Astrid, Cornelia, Marloes, Pauline en Wanda.

Inhoud

1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8	Dankwoord	11
9	Inleiding	15
10	De kus	19
11		
12		
13	DEEL I – HET DOORZIEN VAN ALLE VORMEN	
14	<i>Reisimpressies en poppenkast</i>	
15		
16	1. Alles is beweging en licht	23
17	2. Identiteit en ontmoeting	35
18	3. Wees een licht voor jezelf	47
19	4. Schooiers en bedelaars	59
20	5. Wonderen en weerstanden	71
21	6. Angst en vrees	85
22	7. De druk van het denken	99
23	8. Waarnemen en willen	121
24	9. Begeerte en verlangen	133
25	10. Man en vrouw	145
26	11. Karma en keuze	161
27	12. Volmaakt of niet?	181
28		
29		
30	DEEL II – NIET(S) WETEN	
31	<i>Brieven aan 12 vrouwen</i>	
32		
33	1. Het <i>Zho</i> van de zintuigen	197
34	2. De kunst van het wijnproeven	201
35	3. Het tussenveld	207
36	4. Speuren naar de resten	213
37	5. Puntensysteem en levenswiel	219

1	6.	Door de korst van het weten	225
2	7.	Geen ouderdom	231
3	8.	Geen dood	237
4	9.	De vier waarheden voorbij	251
5	10.	Geen weg	259
6	11.	Geen inzicht	263
7	12.	Geen bereiken of niet bereiken	269
8			
9			
10		DEEL III – LIEFDE, VERTROUWEN EN OVERGAVE	
11		<i>Columns</i>	
12			
13	1.	Er komt je alleen liefde tegemoet	277
14	2.	Alles is mogelijk	279
15	3.	Overgave aan het leven	281
16	4.	Alles is één	283
17	5.	Boeddha zijn	285
18	6.	De stroom van het leven	287
19	7.	De ware stem van je hart	289
20	8.	Niet iemand durven zijn	291
21	9.	Onvergelijkelijke bron van inzicht	293
22	10.	Wijsheid en mededogen	295
23	11.	Vrij van illusies	297
24	12.	Herkennen wat liefde is	299
25			
26			
27		DEEL IV – VOLKOMEN WEDERZIJSHEID	
28		<i>Korte notities</i>	
29			
30	1.	De menselijke hartstocht	303
31	2.	Dit hier is de brug	305
32	3.	Elk van ons is die brug	307
33	4.	Vrij zijn en vrij maken	308
34	5.	Dao, de Weg, eenheid, bron van al het zijn, liefde	309
35	6.	Liefde ontstaat zonder weten	311
36	7.	Samen zijn, samen doen	312
37	8.	Niet ergens anders, maar hier	313

1	9.	Dit is een uitnodiging	314
2	10.	Op ontdekkingstocht gaan	315
3	11.	Geen concepten meer	316
4	12.	Ontspan en geniet	317

5

6

7

DEEL V – DE ELEMENTEN

8

Vier haikuvormen

9

10	1.	Gegrond	320
11	2.	Water zijn	321
12	3.	Vol vuur	322
13	4.	Luchtig en licht	323

14

15

16

DEEL VI – EPILOOG

17

Onafzienbare openheid

18

19		Brief aan mijn leraar	327
----	--	-----------------------	-----

20

21

22

APPENDIX: DE HARTSOETRA

23

24	1.	Hartsoetra – vertaling: Ton Lathouwers	331
25	2.	Hartsoetra – vertaling: Rob Janssen	333
26	3.	Parafrase van de Hartsoetra	335

27

28

29		Over de auteur	337
----	--	----------------	-----

30

31

32

33

34

35

36

37

1
2
3
4
5
6
7

Dankwoord

8 Elk leven is een tocht die hoe dan ook ondernomen wordt.
9 Dit boek is geschreven voor mensen die meer willen met hun
10 leven; die meer willen begrijpen van hun behoefte dit leven
11 ten volle te omarmen én van de belemmeringen die ze daar-
12 in tegenkomen. Misschien ook voelen ze een golfslag, een
13 stroom, een *flow*, waarbij ze meer zouden willen aansluiten,
14 maar die ze in de race en de rationaliteit van onze westerse
15 samenleving niet goed kunnen vinden.

16 Dit boek is ook voor mensen die voelen dat ze leven bij de
17 gratie van de ander en het andere. Hoe zouden wij kunnen
18 bestaan zonder het wonder van alles wat ons omringt, waar-
19 van wij zelf deel uitmaken en dat wij mede zelf vormgeven?
20 Ons hart is de enige sleutel waarmee wij het wonder van dit
21 leven kunnen ontsluiten en toelaten. Voorts is dit boek er
22 voor mensen die niet ‘weten’ wat liefde is, maar diep in zich
23 verstaan dat liefde onze wenzensgrond is en die daarmee
24 meer in contact willen komen. En dan gaat het niet zozeer
25 over de persoonlijke liefde die tussen twee mensen kan op-
26 bloeien, maar om liefde als de grote verbindende kracht in
27 het bestaan. Onderlinge liefde kan een fantastisch oefenveld
28 zijn om die verbindende kracht beter te leren kennen – dat
29 wel. Tenslotte beoogt dit boek een nadere visie te geven op
30 het boeddhistische begrip Leegte. Liefde en Leegte vormen
31 niet alleen een aardige alliteratie maar ook twee samenval-
32 lende sleutelbegrippen wegens hun intrigerende stille ver-
33 wantschap.

34 De totstandkoming van dit boek kenmerkt zich door dank-
35 baarheid. Dat de voorzienigheid mij met mijn partner Ellen
36 een tweede samen-leven gaf na mijn liefdevolle huwelijk met
37 Branca is een wonder waar ik nog steeds stil van word. Dit

1 boek was er ook zonder dit tweede leven wel gekomen, maar
2 het zou beduidend anders zijn geweest.

3 Ik dank in de eerste plaats mijn leraar Rients Ritskes, die
4 mij rond de millenniumwisseling voorhield dat ik dit boek
5 te schrijven heb. De door hem aangedragen werktitel was:
6 *Ik weet niet wat liefde is*. Zo plantte hij een zaadje in mij, dat
7 mij altijd zal blijven sturen. Zijn 'opdracht' getuigde niet al-
8 leen van vertrouwen, maar bleek een blijvende stimulans
9 om steeds dieper te kijken naar wat leven en liefde werkelijk
10 zijn. Daartoe kreeg ik ruim de gelegenheid. Want al vrij kort
11 na ons boekgesprek voelde ik dat er in mijn leven veel veran-
12 dering in de lucht hing. Voor een deel was die voorspelbaar,
13 want ik zat tegen de vut-leeftijd aan en ging een zencentrum
14 opzetten. Maar er stond veel meer te gebeuren... Dat de ver-
15 anderingen zo ingrijpend zouden zijn, wist ik natuurlijk niet.
16 Mede daardoor werd het schrijven van dit boek, meer dan ik
17 ooit had kunnen bevroeden, een bevrijdende tocht naar wat
18 ik wezenlijk ben.

19 Gerolf zeg ik grote dank voor zijn geduld en bemoediging.
20 Hij heeft geen jaar, maar tien jaar op het manuscript moeten
21 wachten, en steeds legde hij een vertrouwen aan de dag waar
22 alleen mijn ootmoed op past.

23 Ik dank voorts, in grote eerbied, de vrouwen in mijn leven.
24 Ik heb meer aan hen te danken dan aan wie ook. Dat komt
25 omdat zij mij openden voor het mysterie, waarvan ik later
26 ben gaan inzien dat zij er veel dieper mee verbonden zijn dan
27 de meeste mannen. Dat geldt in hoge mate voor Ellen die ik
28 sinds kort mijn tweede vrouw durf te noemen. We zijn niet
29 alleen *soulmates*, maar ook vrienden en geliefden. Met al haar
30 twijfel geeft zij dag na dag vorm aan haar leven met zoveel
31 ruimte voor liefde, warmte en verbondenheid, dat het een
32 dankbaar feest is daarin te mogen delen. Ik dank haar ook
33 voor de kritische reflecties en suggesties die zij naar voren
34 bracht na het als allereerste lezen van het manuscript.

35 Ik dank evenzeer mijn eerste vrouw Branca met wie ik tot
36 haar sterfdag op 17 juni 2005, 41 jaar lang zo'n bijzondere
37 zielsverwantschap van liefde, openheid en vertrouwen had,

1 een liefde die door de dood niet opgehouden is; zij leerde mij
2 meer dan wie ook de schoonheid van de schepping kennen.

3 Ik dank mijn oudste dochter Marije die in het labyrint
4 van de wereld mentale volharding weet te paren aan harte-
5 lijke vreugde en warme gevoeligheid en ik dank mijn jongste
6 dochter Jeska, die op haar tocht door dit ondermaanse zozeer
7 magie, schoonheid, wonder en liefde van zowel machtige als
8 kleine dingen weet te voelen, te doorleven en te verbeelden.

9 Tot mijn verwondering en vreugde merk ik dat ik ook in
10 dit dankwoord mijn moeder wil betrekken. Ik dank haar voor
11 de wijze waarop zij er toch altijd voor mij was, hoewel ze
12 daaraan moeilijk vorm kon geven. Te laat heb ik dit kun-
13 nen inzien en navoelen. Ik dank ook mijn enige zus: Djoeke.
14 Haar leven kenmerkt zich voor een aanzienlijk deel door het
15 omgaan met ziekte en alleen zijn. Door haar besef dat alleen
16 liefde de menselijke drijfveer en draagkracht kan zijn, slaagt
17 ze hier wonderwel in. Zo hielp ze ook mij die dimensie van
18 het bestaan beter te zien.

19 Ik dank Maria wier leven een aaneenschakeling van won-
20 deren is. Ze heeft mijn 'zien', ook in dat opzicht, zoveel verder
21 geopend. Niet tot een tekenende uitdrukking, maar
22 door mij aan te sporen de schrijvende 'monnik' te zijn, die
23 zij steeds in mij zag. Ik dank Nico Tydeman wiens wijze van
24 zijn op een zenkennismaking in Eindhoven voor mij het in-
25 slaan van een onomkeerbare weg betekende. Ik dank Ton
26 Lathouwers die mij in woord en bestaan de immense waarde
27 van het hart voorleeft. Hij heeft mij zeer geholpen met het
28 vinden van vertrouwen en de herkenning van het mysterie
29 van het bestaan. Ik dank voorts Jeff Shore die mij niet aflatend
30 voorhoudt één te zijn met mijn bestaan, wat zich daarin ook
31 manifesteert en te vertrouwen op geen-zelf.

32 Tenslotte dank ik allen die het manuscript van dit boek
33 vooraf lasen en voorzagen van hun feedback. Behalve Ellen
34 en Gerolf waren dat Cornelia, Rients, Nico en Ton.

35

36

37

—Dick Verstegen

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

Avalo, door het volle leven geïnspireerd en in het hart geraakt door alle nood op aarde, ontwaakte uit haar levensslaap. Zij zag dat de wereld waarin wij gewoonlijk vertoeven niet echt is; zij doorzag de illusoire egowereld van plaatjes, denkbeelden en oordelen. Zo kwam zij tot inzicht en gaf zich over aan het leven zoals het werkelijk is. Zij begreep dat alles wat het leven doorgaans kenmerkt, slechts uitnodigt tot openheid en één zijn met ons leven en onze vergankelijkheid. Dat verlost haar van alle lijden. Daarover sprak zij Boeddha's leerling Shari toe.

Inleiding

1
2
3
4
5
6
7
8 Aan de inleiding en de eerste vier delen van dit boek gaan
9 citaten vooraf. De hoofdpersoon daarin is de wijze Avalo.
10 Voluit heet zij Avalokiteshvara en zij is de bodhisattva van het
11 mededogen. Een bodhisattva is iemand (m/v) die, tot inzicht
12 gekomen, niet vergenoegd op de rand van het bed gaat zitten.
13 Een bodhisattva kán eenvoudigweg niet werkeloos toezien,
14 maar helpt alle stervelingen te ontwaken. Bodhisattva Avalo
15 is aan het woord in de Hartsoetra, een tekst van bijna 2000
16 jaar geleden. Maar zij leeft in óns, nu, net als Shari, Boed-
17 dha's leerling Sharipoetra, tot wie de wijze Avalo zich richt.
18 Wijzelf zijn Avalo en Shari. Elk van ons is zowel de ontwaakte
19 leraar als de onwetende leerling. Diep in ons is een 'weten'
20 verankerd dat op openheid, overgave en niet-weten berust.
21 En wij voelen een grote hartstocht dit nieuwe 'weten' naar
22 boven te laten komen. De Hartsoetra gaat over niets anders
23 dan over elk van ons, onze individuele levens, én over dat in
24 ons hart verankerde 'weten'. Als je die tekst zo kunt bezien
25 en toelaten dan kan hij opeens heel dichtbij komen. De Hart-
26 soetra richt zich rechtstreeks tot jou, tot mij, tot elk leven in
27 het bijzonder. Het is de moeite waard om tot de werkelijke
28 betekenis van deze woorden te komen.

29 Elke dag reciteren honderdduizenden over de hele we-
30 reld de Hartsoetra. Het is het essentiële leerstuk van het
31 mahayana-boeddhisme. Het wil een samenvatting zijn van
32 de vernieuwende Prajnaparamita-literatuur die gedurende
33 400 tot 1000 jaar na Boeddha's leven haar vorm kreeg. Deze
34 verzen waren een reactie op de verstarring van het oude en
35 eerste boeddhisme met zijn accent op de individuele bevrij-
36 ding voor monniken. De Hartsoetra gold en geldt als een
37 baanbrekende tekst, waarin zelfs de edele waarheden van

1 de Boeddha ‘onderuit’ gehaald worden. Het baanbrekende
2 valt neer te leggen in drie kernpunten:
3 Alles is beweging, vergankelijk en leeg. Niets heeft een
4 permanent onveranderlijk zelf, een vaste, onveranderlijke
5 waarde; alles ligt steeds weer open, niets heeft een vaste kern,
6 alles is één. Er is niets om je aan vast te klampen, zelfs de
7 woorden van de Boeddha niet. Zo worden wij steeds weer
8 teruggeworpen op wat wij van nature zijn: geen-zelf, zoals
9 zenmeesters het wel formuleren.

10 Leven in die openheid heft alle grenzen, vrees en illusies
11 op. Zo zijn wij ten diepste van meet af aan bevrijd, bodhi-
12 sattva’s, bereid en in staat al het bestaande in die bevrijding te
13 betrekken. Eigenlijk is elk leven, elk doen en elk laten daarop
14 gericht, indien wat wij wezenlijk zijn daartoe de kans krijgt.

15 Je kunt daarbij maar op één ding vertrouwen: je eigen hart.
16 Daarmee zou je ook kunnen zeggen: je boeddhanatuur, je
17 oorspronkelijke zelf of geen-zelf. Dat is wat er in het zuivere
18 actuele moment aan samengesteld ‘zijn’ overblijft. En dat
19 is ontdaan van elk idee wat een waar zelf zou kunnen zijn.

20 De Hartsoetra speelt in dit boek een centrale rol, maar
21 dringt zich als zodanig niet al te zeer aan de lezer op. De tekst
22 bood mij wel een leidraad, een houvast en een onuitputte-
23 lijke inspiratiebron bij het schrijven. Om die functie beter
24 te kunnen vervullen wilde ik de woorden van de Hartsoetra
25 dichterbij brengen en heb ik er om te beginnen een parafraze
26 van gemaakt. Daarbij nam ik de laatste vertaling van Ton Lat-
27 houwers als uitgangspunt. Ik besef hoe ‘vrij’ deze vertaling is.
28 Maar ik vind bijna alle andere vertalingen van de Hartsoetra
29 stug en ontoegankelijk. Ze laten niet of nauwelijks ruimte voor
30 het hartsaspect, dat bij mijn weten juist de essentie van dit
31 leerstuk is. In alle Prajnaparamita-literatuur, waarvan de Hart-
32 soetra een kernachtige samenvatting is, klinkt de revolutie van
33 het hart door. Daarom heb ik gekozen voor een vertaling die,
34 met groot respect voor de traditie, vanuit het hart tot stand
35 gekomen is. Ter vergelijking heb ik evenwel ook een meer let-
36 terlijke vertaling opgenomen, die mij aanspreekt. Zij is van
37 de hand van de nestor van het Nederlandse boeddhisme, Rob

1 Janssen. Mijn parafraze zelf is nauwelijks meer herkenbaar
2 als de Hartsoetra. Zij maakt een verdere vertaalslag die invoe-
3 ling van de bedoeling van de tekst beter toelaat. Na de entree
4 van de parafraze, waarmee het boek begint, is het resterende
5 deel in vieren gedeeld. Elk deel vormt het begincitaat van de
6 eerste vier hoofdstukken. Achterin het boek treft de lezer de
7 vertalingen en de volledige parafraze aan.

8 De reisjaren van Ellen en mij, vooral in Nepal en India
9 maar ook elders, vormen de achter- en soms de voorgrond
10 van dit boek, vooral in het eerste deel. Nu eens schemeren zij
11 achter de beschouwingen, dan weer zijn ze direct aanwezig
12 en leveren kapstukken of aangrijpingspunten voor de ver-
13 haallijn. De reis is ook een metafoor voor die onmetelijke,
14 altijd doorgaande beweging van het bestaan -van elk men-
15 senleven- waarover de Hartsoetra gaat. De delen II, III en IV
16 bevatten respectievelijk: brieven aan twaalf vrouwen, twaalf
17 columns en twaalf korte notities. Deel V is een kort aanvul-
18 lend hoofdstuk met vier haiku in relatie tot de vroedvormen
19 van deze wereld, die eveneens alleen maar beweging zijn:
20 vuur, water, aarde en lucht.

21 Zo heeft het boek een aantal bouwstenen, die samen een
22 jaar – een ‘mensenleven’ – symboliseren. Vier hoofdstukken
23 met elk twaalf onderdelen als vier seizoenen met elk twaalf
24 weken, aangevuld met het haikudeeltje over de vier elemen-
25 ten. Het boek sluit, als de laatste dag van het jaar, af met een
26 korte epiloog, die gewijd is aan het vijfde element: uitge-
27 strekte ruimte en heeft de vorm van een brief aan mijn leraar.

28 Dit symbolische levensjaar begint niet op de winterse 1^e ja-
29 nuari, maar in de herfst met zijn stormen en wisselvalligheid
30 (puberteit en adolescentie) en voert via de winterstille (*Life*
31 *begins at 40*) en de ontwakende lente (50+) naar een zomer van
32 licht en bloei. Het boek begint met een druk, vol en veelkleu-
33 rig ‘straatleven’ en waaiert van lieverlee uit in steeds stiller en
34 ruimtelijker wordende aspecten, vergelijkbaar met de scroll
35 over de levensstadia van Taikan Yokoyama (1868-1958).

36 Elk hoofdstuk en de epiloog openen als het ware met een
37 observatie die ik een jaar lang elke dag steeds vanaf precies

1 hetzelfde punt in mijn achtertuin deed. Zelfs uit deze kunst-
2 matige en statische 'eenpuntigheid' blijkt zonneklaar hoe-
3 zeer ons bestaan alleen maar beweging is. Niet alleen van
4 de seizoenen, de weersgesteldheid en het gaan en komen
5 van zon, maan, sterren, wolken, wind, regen, mist, dingen,
6 planten en dieren, maar ook van mijn gedachten en gevoelens
7 die filterden, inkleurden en oplichtten wat ik waarnam en
8 weergaf. Ik vond het elke dag weer ontroerend om te doen.
9 En ook dat hoort bij de beweging.

10 Tenslotte zijn daar in het eerste deel de dialogen tussen
11 de klassieke poppenkastfiguren Jan Klaassen en Katrijn. Ze
12 vormen in dit boek de prototypen van het menselijke egosys-
13 teem, waarvoor Ellen en ik model staan. De ego's kletteren
14 op elkaar, maar als geraamten waar je doorheen kunt kijken.
15 En door die ego's heen kan soms opeens de liefde van ons
16 wezenlijke zijn doorklinken. Ze vormen de karakters waarin
17 de 'huisbouwer' van de Boeddha doorklinkt als hij in de ver-
18 zen 153 en 154 van de Dhammapada zegt: 'O bouwer van dit
19 huis, nu heb ik je in de smiezen! Jij zult nooit meer een huis
20 bouwen. Al jouw balken zijn vernietigd, al jouw dakspanten
21 afgebroken! De geest heeft mijn conditionering doorbro-
22 ken en daarmee mijn gehechtheid aan voorkeuren!' In Jan
23 en Katrijn is Mara, de huisbouwer (de egokracht), meestal
24 volop aan het werk. Maar soms delft Mara onverwachts het
25 onderspit. Tegen het 'doorzien' van zijn trucages kan de bo-
26 zerik niet op; liefde krijgt alle ruimte.

27 De nogal strakke vorm van dit boek nodigt de lezer uit
28 ook daarin alleen maar openheid en beweging te zien. Alles
29 vervluchtigt. Ooit is geen vezel van dit boek meer te vinden,
30 zij het dat de moleculen en atomen elders tijdelijk onderdak
31 hebben gevonden in dit universum. Nu al is de inhoud slechts
32 een luchtstroom die misschien iets aan of in ons beroert,
33 maar die er slechts toe doet als een beweging in de richting
34 van het hart en het volle leven.

35 *De tocht van het hart* wil een pretentieloos boek zijn van
36 overgave en bevrijding. Overgave aan ons eigen leven en be-
37 vrijding van de obstakels om daartoe te komen.

De kus

1
2
3
4
5
6
7
8 Als ik in het midden van deze duizelingwekkende, firma-
9 menten ontwrichtende kus mijn ogen opsla, ontmoet ik haar
10 blik. Vol intense aandacht en momentgebonden genegen-
11 heid. Ongeremd, open en kwetsbaar. Haar blik weerspiegelt
12 ook mijn verwondering en ontroering. Maar tegelijk iets dat
13 dieper gaat en meer omvattend is; eeuwig. De één ontmoet
14 de ander, we raken elkaar; een mysterie.

15 De tijdloosheid van het moment grijpt me aan. Dan merk
16 ik dat ik het wil vasthouden. Zó dat het nooit meer 'weg' gaat.
17 Maar in onze verstrengelde blik weten we reeds de kiem van
18 de onvermijdelijke verandering. Ooit. Steeds. Er is in één
19 flits een compleet nieuw heelal ontstaan, maar ook dat is nu
20 reeds gebonden aan vorm, tijd en ruimte – geboorte en dood.

21 We lachen al weer om onze eigen ontroering. Hoe moeten
22 we dit doen? Een beeldschone jonge vrouw van 45 met tal
23 van gebroken relaties achter zich en een oudere man van
24 65 die net zijn vrouw verloren heeft, nog maar een half jaar
25 geleden. In de ogen van menigeen geen combinatie die kan
26 bogen op applaus. Maar wij doen het ermee, zolang het duurt
27 en dat lijkt nogal onzeker.

28 Ik voel mij vervuld van een bodemloze verliefdheid, maar
29 ben nog bezig de dood van mijn vrouw te verwerken. Tege-
30 lijkertijd is er meer, iets dat maakt dat de liefde voor mijn
31 overleden vrouw en voor haar niet strijdig, maar één zijn. Op
32 haar beurt kent zij nu niet de verliefdheid die haar gewoonlijk
33 bij het begin van een relatie bestormt. Maar na afloop daarvan
34 liepen haar verhoudingen altijd mis. Er is wel iets anders:
35 een gevoel dat zij beschrijft als vertrouwdheid, warmte en
36 betrokkenheid. Er is iets tussen ons dat 'klopt' zoals zij het
37 noemt. En dat zal blijven, ook als de omstandigheden ons uit

1 elkaar zouden halen. We weten dat. Er is ook een uitdrukke-
2 lijke wil tot openheid, ontvankelijkheid en oprechtheid, die
3 verankerd is in dat wat leven en dood overstijgt. We noemen
4 dat verbondenheid, we weten ook geen beter woord. Gek-
5 scherend zeggen we aanvankelijk tegen elkaar dat we Niets
6 hebben en dat is misschien wel raker dan het grapje bedoelt.

7   Want wat er precies tussen ons gebeurt weten we niet.
8 Maar één ding beseffen we maar al te goed: naarmate onze
9 mentale ‘plaatjesmachines’ van ideeën, angsten en verlan-
10 gens overuren maken – bij haar ‘terugdeinsneigingen’ als er
11 iets ‘vast’ dreigt te ontstaan en de vrees dat ik niet voldoe
12 aan haar prinselijke maatstaven; bij mij de wens om vast te
13 houden wat er is, de angst om dat te verliezen, maar ook de
14 angst om het echt aan te gaan – worden we meer terugge-
15 worpen op het moment. We weten dat het daar gebeurt; laat
16 het daar gebeuren. Laat het, wat het ook is, daar zijn loop
17 hebben. Vanuit Iets dat Niets lijkt of vanuit Niets dat Iets
18 lijkt. In alle openheid, in al zijn fragiliteit en onzekerheid.
19 Steeds opnieuw. In welke vorm dan ook.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

DEEL I

Het doorzien van alle vormen

Reisimpressies en poppenkast

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

Hé Shari, riep de wijze Avalo, wat we gewoonlijk zien als de vaste vorm en identiteit van mens, dier, plant of ding, kan ik nu herkennen als een oneindige, grondeloze, vanzelf gaande, open beweging. Alles is daaraan onderworpen en alles verandert daarin voortdurend. Die onpeilbare, open beweging is tegelijkertijd ook vorm. Ze zijn niet gescheiden van elkaar. Dat geldt niet alleen voor vaste vormen, maar ook voor de andere menselijke levenskenmerken: wat je voelt, wat je denkt, wat je wilt en drijft en wat je waarneemt en ervaart.

Shari, het is ongelooflijk! Werkelijk alles is hier alleen maar een vanzelf voortgaande open beweging. Daarom kun je niet zeggen waar die vandaan komt en waar die eindigt en zij onttrekt zich aan elke beoordeling. Je kunt niet zeggen of zij zuiver of onzuiver is, onvolmaakt of niet.

Alles is beweging en licht

Herfst

Tuinobservatie week 1 – 07.32 uur

Heftige, aanhoudende, loodrechte regen. Verse druppels trekken sporen op het glas van de deur, waar ik half achter sta. Door het zijwaarts huislicht krijgen de sporen een glinstering en doen ze denken aan een slakkengang, maar dan heel snel. Buiten is alleen regenbeweging in de struiken merkbaar, de trillingen die de regendruppels op de bladeren veroorzaken. Het gutst en spoelt als een kruising tussen branding en riool. Alles spoelt aan.

*

Het is bijna twee jaar na die eerste kus. We zijn nog steeds samen op reis. ‘Zal je me beloven dat je nooit dood gaat?’, vraagt Ellen. Ze stelt die vraag vaak. Wederom beloof ik het. Ik kan dat makkelijk doen, want we kennen allebei het waarheidsgehalte van mijn toezegging. Wij weten wel dat het onmogelijk is, niet sterven – maar ik meen het. Er zal van wat er tussen ons is niets verloren gaan. Ik mag die visie koesteren omdat van wat er tussen Branca en mij is, ook niets verloren is gegaan. En zij is nu dood. Al meer dan tweeënhalf jaar. Op haar asgraf ligt een mooie steenplaat met het opschrift: *Voor altijd in liefde verbonden met elkaar en al het bestaande*. In al mijn onsterfelijkheid weet ik mij kwetsbaar: een oudere Jan Klaassen die met zijn mooie, veel jongere Katrijn op avontuur gaat. Maar wie of wat er ook aan de touwtjes trekt – hoezo poppenspeler? – en welke dingen Jan en Katrijn ook in hun hoofd halen, wat ze wezenlijk zijn, overleeft altijd.

Inmiddels zijn we in de bergen van Nepal, meer dan 3000 meter hoog. We lopen in de jungle ter hoogte van Bamboe.

1 Vol bamboe, struikgewas, lianen, mos, bomen met bruinrode
2 wollige apen erin. Soms boven je hoofd, maar vaker verder
3 weg aan de andere kant van de kloof. Het ruikt hier naar de
4 donkere vochtige aarde waaruit een onstuimige massa groe-
5 ne vormen groeit. Het heeft iets erotisch. We klimmen soms
6 honderden meters naar boven langs trajecten vol stenen,
7 snelle stroompjes en watervallen. Dan weer naar beneden
8 over smalle bruggetjes van takken of boomstammen. We
9 doen de *Annapurna Sanctuary Trek*. De kloof waarin wij al
10 dagen lopen, wordt steeds smaller en steiler. We lopen iets
11 binnen, maar je kunt niet bevatten wat. De kleuren in de rots-
12 wanden gaan van diep rood tot geel, groen, bruin en zwart,
13 soms blauw, afhankelijk van wolkendek, zonnestand en
14 tijd van de dag. Steeds anders, compleet anders. Muren van
15 veranderende kleur in de zee van groen waar wij doorheen
16 waden. Als het regent, moeten we ons hoeden voor leeches
17 of jukha's, kleine bloedzuigers. Levende kronkelnaalden die
18 je behoorlijk te pakken kunnen nemen.

19 Onze 'zoon' Hom loopt vooruit om een kamer in een
20 lodge voor ons te bespreken. Anders lopen we de kans dat
21 alles vol is. Hom, spreek uit als het Engelse *home*, is geen
22 zoon, maar hij noemt ons sinds we hem, bij afwezigheid
23 van zijn ouders, *tika* gaven op het *Dasain*-feest in oktober,
24 consequent *mum* en *dad*. Hom is een goedgemutste jongen
25 van eenentwintig jaar met donkere pretoogjes die ook heel
26 droevig en onthutst kunnen kijken; hij is onze drager en
27 loopt al een paar weken met ons mee. Doordat zijn donker-
28 gekleurde voorhoofd op *Dasain* niet 'leeg' is gebleven, heeft
29 'die dag voor hem een ziel gekregen', zoals hij het noemt.
30 Een *tika* is een merkteken op het voorhoofd met een rood
31 gemaakt mengsel van rijst en yoghurt en dient op deze dag
32 als het symbool van ouderlijke zegening. Om van je vader
33 en je moeder *tika* te krijgen is iets waarvoor je in Nepal
34 dus bij uitstek thuis blijft of naar huis gaat als je niet bij je
35 ouders woont. Maar ben je drager tijdens een *trekking*, dan
36 is even naar huis gaan er niet bij. Dus fungeerden wij vol
37 overtuiging als stand-in-ouders en dat wordt ongemerkt

1 het begin van een nieuwe relatie met Hom. Ook voor ons
2 krijgt die dag een bijzondere ziel.

3 We lopen onze *trek* bepaald niet alleen met ons drieën. Per
4 dag gaan vele tientallen dezelfde kant uit. Ook aan tegenlig-
5 gers geen gebrek, want verreweg de meesten gaan dezelfde
6 weg weer terug. Ze zijn bijna allemaal vermomd als toerist,
7 komen meestal groepsgewijs langs en hebben in hun prijzige
8 merkkleding een vreselijke westerse haast. Soms hebben ze
9 de vorm van kwetterende Koreanen, een stuk of twintig te-
10 gelijk, die met een heel gevolg van gidsen, dragers en koks
11 omhoog fladderen. In de lodge nemen die koks dan zometeen
12 de keuken in beslag. En wij zien met verbazing het ene na het
13 andere gerecht langskomen. Ze bereiden de dames en heren
14 van hun groep een heus zesgangendiner. Daarna mogen de
15 oorspronkelijke keukenbewoners hun domein weer betreden
16 om het gewone voetvolk te bedienen uit de spaarzame keuzen
17 van de trekkerskaart.

18

19 *Die beweging weigert niets*

20 Zo is alles en iedereen op weg. De levenden, maar ook de
21 'ziellose' dingen. Wat een vormen, wat een kleuren – wat een
22 leven, hier in Nepal. Niets dan constante beweging. Nu eens
23 is die smakelijk opgetuigd, dan weer heeft zij de vorm van
24 deerniswekkend leed of weerzinwekkend afval. Letterlijk en
25 figuurlijk. En dat gaat maar door. Dag in dag uit. De wasplaats
26 bij de brug naar Swayambu in Kathmandu herbergt zowel
27 de smetteloze witte en bonte was als het goorste vuilnis dat
28 erdoor en omheen ligt. Echt alles is op weg: de bedelende
29 mismaaakte kinderen, de uitgemergelde babies op de armen
30 van drugsverslaafde moeders, de fruit- en bloemenweelde bij
31 een kleine tempel temidden van onstuitbaar verkeersgeraas,
32 de opengehakte karkassen van varkens, koeien en schapen,
33 de grauwsluijer van uitlaatgassen boven de stad, de verplet-
34 terende stank van de plees in de eettentjes – met pal ernaast
35 vaak de keuken.

36 En jazerker, ook het vijfsterrendiner van de Koreanen in
37 Bamboo. Wat overschiet – en dat is heel wat – blijkt weg-

1 werpvoedsel te zijn. Het gaat samen met een zware sorte-
2 ring verpakkingsplastic op een geïmproviseerde openlucht-
3 mestvaalt. Daar zijn er miljoenen van in Nepal. Ook dat is
4 de onstuitbare beweging van vorm en kleur, waaraan geen
5 einde komt. Wijzelf behoren er evenzeer toe; laten we ons
6 niets verbeelden. Die beweging heeft – hier in Nepal, maar
7 ook op elke andere plek in de kosmos – altijd de gedaante
8 van mensen, dieren, planten, bergen, rivieren, bossen, zon,
9 maan, sterren of dingen, leuk of vervelend, mooi of lelijk,
10 lekker of smerig. Zij *zijn* die beweging. Want die beweging
11 weigert niets, geen vorm, geen kleur, geen geur, klein of
12 groot, heet of koud, hoog of laag, van zeer hoge of heel lage
13 kaste, zoals Hom.

14 En alles, maar dan ook alles, is als die niets weigerende
15 beweging op weg naar het licht. In elke cultuur gaan de licht-
16 en zonnewendefeesten in najaar en winter dáár over. Ook
17 Dasain en Tihar in Nepal. Gewoon, omdat licht licht zoekt.
18 Alles zoekt zijn oorsprong. Dus alles is al licht. Wij ook? Ja,
19 dat zijn we al. Waar en in welke omstandigheid ook. Zoals ook
20 wij drieën dat zijn als we onze voettocht naar de Himalaya-
21 giganten Macchapuchare en Annapurna voortzetten. Stap
22 voor stap, steen voor steen. En het is niet ons bewegen dat
23 de beweging vormt waarover ik het heb. Zoals wij van nature
24 licht zijn, zo zijn wij van nature ook beweging. De beweging
25 en het licht van het leven zelf. Het enige wat we hoeven te
26 doen is ons daarvoor openstellen.

27 Dan kun je het voelen, ervaren. Dat het leven zelf ons in
28 die zin draagt. Zolang ik denk Jan Klaassen te zijn, stel ik mij
29 niet open. Jan K. en Katrijn hebben van die ideeën in hun
30 hoofd die dat verhinderen. Ze proberen ongemak en dood te
31 overwinnen. Als Jan K. word ik kwetsbaar. Als ik vergeet dat
32 ik Jan K. ben en Ellen dat ze Katrijn is, en als we één zijn met
33 wat ons overkomt, met de beweging, met de verandering,
34 met de vergankelijkheid, als we één zijn met het licht, dan
35 wijkt de dood. Eén zijn met wat je overkomt is niet altijd zo
36 makkelijk. Ik heb een taaie Jan K. in me en Ellen een taaie
37 Katrijn. Soms schieten ze in rare gewoontes, waarbij niet de

1 dood, maar het licht lijkt te wijken. Maar ze verdienen wel
2 mededogen, zoals ze als Jan K. en Katrijn steeds maar weer
3 zoeken naar het licht. Ze weten *deep down*: steeds wanneer
4 je je laat raken, krijgt het licht de ruimte die het verdient.

5

6 *Geven en ontvangen naar vermogen*

7 Het schattige kleine meisje dat bij een tempelcrematie aan
8 de rivier in Noord-Kathmandhu met schuchtere lachjes toe-
9 nadering zoekt, blijkt een lieve, geïnteresseerde moeder te
10 hebben. Ze sleept een beetje met haar linkerbeen en woont
11 in een hutje tegen de tempel. Ja, ze heeft een ziek been. Voor
12 we het weten, ontbloomt ze haar gezwollen onderdaan en een
13 pijlsnel toegeschoten neef produceert röntgenfoto's van een
14 willekeurig gezond en van haar zieke been. Of we wel zien
15 hoe hulpbehoevend ze er aan toe is. Behandeling is duur.
16 Geen geld voor. Als wij duizend roepees overhandigen, wat
17 ruim 100 maal meer is dan een gewoon bedelbedrag, dankt
18 ze hartelijk, maar haar gezicht betreft en neef mompelt iets
19 onverstaanbaars. Ze had op de kosten van de hele behande-
20 ling gerekend... plus een taxi naar het ziekenhuis.

21 We gaan met een onvoldaan gevoel naar ons gewoonlijk
22 nogal comfortabele boeddhistische hotel. Onze vuurdoop in
23 verhulde en onverhulde bedelpraktijken hebben we al lang
24 gehad. Waren we er weer ingetuind? Oom Michiel had ons
25 nog zo voorgehouden één te zijn met de bedelaars en minder
26 bedelden die je overal en altijd attaqueren. Ja natuurlijk,
27 maar hoe doen we dat? Hoe zit dat eigenlijk met 'geven en
28 nemen'? Wie geeft is immers ook ontvanger en wie ontvangt
29 ook gever, zegt de leraar in mij. Maar hoe kun je dat beleven
30 in een cultuur waar bedelen een vak, een overlevingskunst of
31 een wanhoopsact is, waarbij, zoals in liefde en oorlog, alles
32 is geoorloofd? En vergeet niet: wij zijn de wandelende dol-
33 lartekens; zij, vrijwel altijd, de allerarmsten.

34 Na veertien dagen trekken in de bergen komen we in het
35 Annapurna Base Camp (ABC) (4.130 meter) 'oog in oog' te
36 staan met een majesteit die alles wat ik ooit zag in de scha-
37 duw stelt, behalve de zee (altijd weer opnieuw) en de beton-

1 nen kathedraal van Royan. Het zijn de bergmassieven van de
2 Annapurna, de Macchapuchare en nog wat Himalayareuzen
3 die ons volledig omgeven. En daar tref ik, geheel onvoorbe-
4 reid, het antwoord op mijn vertwijfelde bedelvragen. Anatoli
5 Nikoliavich Boukreev, een Russische bergbeklimmer die op
6 een flank van de Annapurna op Eerste Kerstdag 1997 door
7 een lawine werd weggevaagd, zag de bergen niet als etap-
8 pes om zijn ambitie te vervullen, ‘maar als kathedralen om
9 mijn religiositeit te beoefenen’, zoals een plakkaat op ABC
10 vermeldt. ‘In hun grootse en pure aanwezigheid probeer ik
11 mijn leven te begrijpen en mijzelf los te maken van ijdelheid,
12 gretigheid en angst (...) zie ik mijn verleden, droom ik van
13 de toekomst en ervaar ik met een ongebruikelijke scherpte
14 het huidige moment. Mijn beklimmingen hernieuwen mijn
15 kracht en heldere blik...’

16 Als we daar staan, onder die prachtig getekende bergke-
17 tens, ongenaakbaar afstandelijk, aangrijpend betrokken, in
18 zon- of maanlicht, al dan niet door mist of wolken omgeven,
19 buig ik voor de waarheid die zij uitdragen. Die kilometers
20 hoge gevaarten geven en ontvangen zonder een moment van
21 aarzeling of oponthoud, zoals al het bestaande dat naar ver-
22 mogen doet. Bloemen, planten, bergbeken, ezels, ook men-
23 sen, bedelaars. Ze geven en ontvangen in hun bestaan naar
24 vermogen, elk moment van de dag. In dat ‘vermogen’ ligt
25 geen ‘beter’ of ‘anders’ besloten, maar dat wat er van moment
26 tot moment is; dat is het. Dat zien zoals het is, stelt me in
27 staat eindelijk één te zijn met het bedelmoedertje – bewe-
28 gingloos kind op de arm – dat de grootste bus melkpoeder
29 uit de supermarkt wil als ruilmiddel voor alcohol of drugs,
30 met het tempelvrouwtje van het manke been en met de oude
31 zieke man die bivak heeft gevonden op een tempelrichel.

32 Ik buig mijn hoofd voor Annapurna terwijl er een lawine
33 naar beneden dendert van het soort dat Anatoli doodde. Ik
34 buig mijn hoofd voor de wanhoopsnood die mensen hier
35 tot allerhande bedeltrucs aanzet. Ik buig mijn hoofd voor
36 de mogelijkheid te zien dat alles en iedereen mij een spiegel
37 voorhoudt die me in staat stelt mijn eigen *imprints* te door-

1 zien. Alles en iedereen geeft en neemt naar eigen vermogen,
2 zoals het is. En dat is inclusief de menselijke gehechtheden en
3 plaatjes. Goed en niet goed komen zo in en ander perspectief
4 te staan. Mijn oordelen buigen terug in openheid en maken
5 ruimte voor werkelijk zien, zonder dat ik ooit ontslagen zal
6 worden van de noodzaak mijn eigen keuzen te maken. Wat
7 na deze ervaring rest is dankbaarheid.

8

9 *Kindgodin*

10 Vlak voordat we beginnen aan onze 42-daagse trek door de
11 Nepalese bergen kijken we op Durbar Square, hartje Kath-
12 mandu, verbouwereerd in de ogen van een bang kindje, de
13 levende godin Kumari. Als twee van de zeer weinigen die
14 weten waar Zij het eerst zal verschijnen, staan we in de ca-
15 tacomben van haar beroemde paleistempeltje. De vader of
16 een oom draagt haar snel door een smal doorgangetje van
17 het souterrain op weg naar de gouden draagkoets waarin
18 zij straks rondgedragen wordt. Zijn voeten lopen over een
19 zilveren kled dat steeds voor hem uitgevouwen wordt. Dat
20 tempert zijn haast, maar het gaat toch allemaal nog erg vlug.
21 De Nepalese en internationale fotopers knipt zich wezenloos.
22 Groot nieuws voor de regio Kathmandu. Op zijn hoogst foto
23 met onderschrift buiten Nepal. Ellen ziet, ondanks de ongun-
24 stige condities, kans een mooie foto te schieten.

25 Het meisje heet vanaf haar selectie op driejarige leeftijd
26 in 2005 Kumari en wordt geacht een verschijningsvorm te
27 zijn van de hindoegodin Taleju, de schutsvrouwe van de
28 Kathmanduvalei. Deze god is een incarnatie van de godin
29 Durga, in wie op haar beurt Devi, de moedergodin, zich lijfe-
30 lijk uitdrukt. Durga manifesteert zich nu in het lichaam van
31 een klein meisje. Ook de tantrische boeddhisten van Nepal
32 vereren Taleju. Kumari Devi wordt door een *committee* met
33 een meerderheid van boeddhistische priesters gekozen uit
34 de Shakyakaste, waaruit destijds ook de historische Boed-
35 dha voortgekomen zou zijn. Hindoeïsme en boeddhisme
36 vormen in Nepal een intrigerend mengelmoesje, waarin je
37 maar moeilijk de weg leert kennen.

1   Het is de derde dag van het jaarlijkse festival dat om haar
2   heen gebouwd wordt. Ten gunste van de bewoners van de
3   Kathmanduvlei en het toerisme. Deze keer extra bijzonder,
4   want het is de 250ste verjaardag van het feest. We vallen dus
5   met onze neus in de boter. Over devotie gesproken: inwoners
6   van Kathmandu dragen Kumari op handen. Maar het meisje
7   zelf is een zeer eenzaam leven beschoren, met nauwelijks
8   gewone menselijke contacten, tot zij gaat menstrueren en
9   er een nieuwe Kumari moet komen. De Britse auteur en free-
10   lance journaliste Isabella Tree die wij in de tempelgaanderij
11   ontmoeten, is bezig met een boek over de Kumari-kinderen.
12   Ze gelooft dat hun situatie de laatste jaren aanzienlijk verbe-
13   terd is. Maar een Nepalese advocaat heeft twee jaar geleden
14   bij het Hoogerechtshof van Nepal een petitie ingediend om
15   de omstandigheden voor de kindgodinnen te verbeteren.

16   Alle vormen in dit universum zijn onstuitbare, nooit ein-
17   dige beweging, licht. De Hartsoetra begint de opsomming
18   van vormen met de mens. Zowel in de vleeselijke vorm als
19   datgene waaraan wij onze identiteit menen te ontleen. Le-
20   vend. Dood. Van bedelaar tot koningskind. Al heel snel komt
21   alles om de hoek kijken wat ook maar enigszins een concrete
22   of abstracte vorm heeft: de dieren, de dingen en ideeën en
23   gevoelens. Alles, van majesteitelijke bergen tot iets als ‘dank-
24   baarheid’ en een kindgodin. En die beweging waartoe al die
25   vormen behoren heeft niet alleen geen begin en geen einde,
26   maar gaat vanzelf. Er is niets wat die beweging bepaalt, in
27   gang zet of kan tegenhouden. Het doorzien van al deze vor-
28   men als louter beweging is geen intellectueel cryptogram,
29   maar een diep te doorleven proces. Dat openbaart zich beetje
30   voor beetje als we ons ervoor kunnen openstellen.

31

*

32

33

34   (Jan Klaassen en Katrijn staan aan de voet van een hoge berg
35   en kijken naar boven.)

36   Katrijn: Mooi hé Jan Klaassen?

37   Jan Klaassen: Hmmm...

1 K. Wat nou hmmm... wees nou eens één keertje wat en-
2 thousiaster.

3 J. Ja, heel mooi.

4 K. Oh, nou dat is tenminste iets. Jan Klaassen, zul je me
5 beloven dat je nooit doodgaat?

6 J. Doe niet zo stom Katrijn, je weet dat alles en iedereen
7 een keer doodgaat.

8 K. Jij bent stom. Ik vraag dat omdat ik je zal missen als je
9 dood bent.

10 J. Misschien ga jij wel eerder dan ik, misschien krijg je
11 wel een enge ziekte.

12 K. Puhh... Als ik zo oud ben als jij nu, ben jij 88. De kans
13 dat jij eerder dood bent is veel groter, ook statistisch. Want
14 vrouwen overleven bijna altijd hun mannen.

15 J. Als jij doodgaat als ik 88 ben, wat moet ik dan beginnen?
16 Niemand die dan voor me zorgt...

17 K. Jan Klaassen, jij zet altijd alles op zijn kop. Jij gaat na-
18 tuurlijk dood als ik 68 ben en dan is er geen man die mij nog
19 wil. Want mannen willen altijd een leuk jong ding van twintig
20 jaar jonger. Dat wou jij ook.

21 J. Jou willen ze nog wel, maar ik weet niet wat ik beginnen
22 moet als jij er niet meer bent. Dan ben ik zielig en alleen. Je
23 denkt alleen maar aan jezelf.

24 K. Nou, die is helemaal mooi. IK denk aan mezelf? JIJ denkt
25 alleen maar aan jezelf. Stommert!

26 (Katrijn pakt een steen en slaat Jan Klaassen op zijn kop.)

27 J. Au, au... Je slaat veel te hard. Je moet jezelf slaan en niet
28 mij.

29 K. Helemaal niet. Jij bent hier de egoïst! Beloof me dat je
30 nooit doodgaat!

31 J. (Richt zich achter zijn hand tot de kinderen in de zaal:)
32 Wat moet ik met dat malle mens? Moet ik haar d'r zin ge-
33 ven? (En tegen Katrijn:) Dood is niet erg, je moet je niet zo
34 opwinden.

35 K. Jij kan mooi kletsen. Als jij dood bent heb jij er geen
36 last van...

37 J. Jij ook niet als je je niet zo aan mij hecht.

1 K. Ha, nou heb ik je: ik, hechten... aan jou zeker? Jij kan
2 niet zonder mij! Jij kan straks zonder mij niet eens je eigen
3 voeten wassen. En wie knipt je nagels en al die haartjes uit
4 je neus en uit je oren?
5 J. Jij bent degene die altijd alles omdraait! Als je niet op-
6 houdt, sla ik je dood!
7 K. Durf je toch niet...
8 J. (Pakt de steen en slaat Katrijn op haar kop; Katrijn valt
9 op de grond.) Nou je zin? (En tegen de kinderen in de zaal:)
10 Zou ze echt dood zijn?
11 K. Ik ben hartstikke dood, maar het kan je niks schelen...
12 Mij ook niet trouwens... Moet je zelf maar je haartjes uit je
13 neus knippen.
14 J. Misschien kan ik je weer tot leven wekken.
15 K. Jij zeker?
16 J. Ja, als we het samen willen, zal het zeker lukken. Wil je?
17 K. Alleen als jij het wil.
18 J. Ja, ik wil.
19 K. Dan is het goed. Wek maar.
20 J. (Maakt rituele gebaren en zegt:) Zeg me na, Katrijn. In
21 de open beweging die het leven is...
22 K. In de open beweging die het leven is... zeg, wat sla je
23 nu weer voor wartaal uit!
24 J. Ssst!... breng ik je tot leven.
25 K. ...breng ik je tot leven... Nou, als ik jou 's ochtends je
26 bed uit moet krijgen, is daar weinig van te merken.
27 J. Ssst!... Wijzelf zijn niet anders dan beweging...
28 K. Wijzelf zijn niet anders dan beweging... Maar een beetje
29 ochtendgymnastiek zou je geen kwaad doen.
30 J. Ssst!... En in relatie tot alles wat in die beweging be-
31 staat, komen wij elk moment tot leven.
32 K. En in relatie tot alles wat in die beweging bestaat, ko-
33 men wij elk moment tot leven... Hoe kan je het bedacht krij-
34 gen, maar het klinkt wel mooi.
35 J. Ssst!... En zo brengen wij elkaar voortdurend tot leven...
36 K. Zo brengen wij elkaar voortdurend tot leven... Hmm...
37 J. Ja..., het spijt me dat ik je doodgeslagen heb, Katrijn. Ik

1 zal het nooit meer doen.

2 K. Ik was niet echt dood hoor, een klein beetje maar. Dat
3 gebeurt altijd als we ruzie hebben, want dan kan ik je niet
4 bereiken, door al die malle ideeën die in je kop spelen. Dan
5 ga ik een beetje dood.

6 J. Er speelt ook van alles in jouw kop hoor. Jij vindt en
7 voelt en wilt altijd van alles. Het denkt altijd maar door in
8 die koppen van ons.

9 K. Je hebt gelijk. Het komt allemaal door onze 'denkhoof-
10 den' zoals Bassie en Adriaan dat noemen. Daar komt moord
11 en doodslag van. Ik had jou daarnet ook een flinke mep ver-
12 kocht. Zullen we weer vriendjes worden?

13 J. Het is toch al lang weer goed?

14 K. Ja, dat is het eigenlijk nooit niet geweest..., want er is
15 iets tussen ons wat ik ook niet snap.

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37